

DRUŠTVENA ULOGA TERAPIJSKOG VRTA ZA OSOBE S POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Profozić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Križevci college of agriculture / Visoko gospodarsko učilište u Križevcima**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:185:173132>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository Križevci college of agriculture - Final thesis repository Križevci college of agriculture](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Marija Profozić, studentica

DRUŠTVENA ULOGA TERAPIJSKOG VRTA ZA OSOBE S
POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Završni rad

Križevci, 2021.

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Preddiplomski stručni studij *Poljoprivreda*

Marija Profozić, studentica

DRUŠTVENA ULOGA TERAPIJSKOG VRTA ZA OSOBE S
POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Završni rad

Povjerenstvo za obranu i ocjenu završnog rada:

1. Dr.sc Dijana Horvat, v. pred.	predsjednica povjerenstva
2. Dr.sc. Sandra Kantar, prof.v.š.	mentorica i članica povjerenstva
3. Dr.sc. Kristina Svržnjak, prof.v.š.	članica povjerenstva

Križevci, 2021.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
2. PREGLED LITERATURE	2
2.1. Vrste vrtova	2
2.1.1. Lječilišni vrtovi	2
2.1.2. Terapeutski vrtovi	2
2.1.3. Vrtovi za provođenje hortikulture terapije	3
2.1.4. Restorativni vrtovi ili meditativni vrtovi	3
2.2. Terapijska hortikultura	3
2.3. Povijest terapijske hortikulture	4
2.4. Uključivanje osoba s poteškoćama u razvoju ili invaliditetom u zajednicu	5
2.5. Terapijski učinak hortikulture	7
2.5.1. Pобољшanje tjelesnog zdravlja	7
2.5.2. Pобољшanje psihičkog zdravlja	7
2.5.3. Pобољшanje društvenog zdravlja	8
2.5.4. Pобољшanje duhovnog zdravlja	8
2.5.5. Stjecanje znanja, vještina i vrlina	9
2.6. Urbana poljoprivreda na području Grada Zagreba	9
2.7. Projekt „Gradski vrtovi”	10
3. MATERIJALI I METODE	15
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	17
4.1. Gradski vrt za terapijsko vrtlarenje i edukaciju	17
4.2. Uređenje zemljišta i izvedba građevinskih radova	20
4.3. Radionice terapijske hortikulture	23
4.4. Prva radionica na terapijskom vrtu u Sesvetama	24
4.5. Stavovi stručnjaka o projektu „Gradski vrt za terapijsko vrtlarenje i edukaciju“	25
5. ZAKLJUČAK	28
6. LITERATURA	30
7. PRILOZI	33
8. SAŽETAK	40

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Posljednjih nekoliko desetljeća implementacija hortikulture u medicinskim terapijama (psihijatrija, neurologija) dobiva sve veće značenje, najviše u SAD-u i Kanadi, ali i u Europskoj uniji. Hortikulturalna terapija predstavlja ciljano korištenje biljaka u programu liječenja, kako bi se unaprijedilo mentalno zdravlje pacijenata. Riječ je o profesionalno vođenom postupku liječenja, u kojem se koriste hortikulturalne aktivnosti u svrhu postizanja specifičnih terapijskih ili rehabilitacijskih ciljeva kod pacijenata. Cilj hortikulturalne terapije je poboljšanje socijalnih, kognitivnih, fizičkih i/ili psiholoških funkcija i/ili poboljšanje općeg zdravstvenog stanja pacijenata. Pozitivni učinci u hortikulturalnu terapiju i dodira s prirodom ogledaju se u kognitivnom, psihološkom, sociološkom i fizičkom području. Brojna istraživanja donose nove rezultate u vezi s ovim odnosom na različitim skupinama ispitanika. U literaturi se navode pozitivni utjecaji, koji pak ovise o specifičnosti populacije, pa je potrebno naglasiti kako se korist ove terapije ne može primjeniti na sve skupine (Kuharić, i sur. 2010).

Predmet ovog završnog rada je istražiti terapijski vrt na primjeru Grada Zagreba prema projektu „Gradski vrt za terapijsko vrtlarenje i edukaciju” s naglaskom na društvenu ulogu takvog vrta na osobe s poteškoćama u razvoju, kao i mogućnost proširenja i praktične primjene na raznim urbanim lokacijama na području Republike Hrvatske.

Cilj rada je prikazati razvoj prvog terapijskog vrta na primjeru terapijskog vrta Grada Zagreba. Naglasak je upravo na opisu projekta „Gradski vrt za terapijsko vrtlarenje i edukaciju”s ciljem implementacije osoba s poteškoćama u razvoju u društvo.

Svrha rada je ukazati na značenje i ulogu terapijskog vrta za osobe s poteškoćama u razvoju. Također je važno istaknuti važnost uključivanja javnosti u terapijsko vrtlarenje, te identificirati ulogu i važnost terapijskih vrtova za osobe s poteškoćama u razvoju.

2. PREGLED LITERATURE

2.1. Vrste vrtova

Prema Dujmović (2016) hortikultura je uzgoj vrta (lat. Hortus – vrt, cultura – uzgoj, razvoj, oplemenjivanje). Može se definirati i kao znanost i umijeće o uzgoju i njezi flore i faune u vrtu. Agrikultura je pak uzgoj flore u polju (lat.ager – polje). Hortikulturu prevodimo kao vrtlarenje, a agrikulturu kao poljoprivredu. Vrt se od polja ne razlikuje samo formom, nego načinom i svrhom uzgoja, zaključno s time da vrt kao forma postaje sadržaj uzgoja. Prema Kuhariću i sur. (2010) razlikujemo različite vrtove kao što su lječilišni, terapijski, vrtovi za provođenje hortikulturalne terapije te restorativni vrtovi ili meditativni vrtovi.

2.1.1. Lječilišni vrtovi

U lječilišnim vrtovima dominiraju zelene biljke, cvijeće, voda i drugi aspekti prirode. Uglavnom se nalaze uz zdravstvene objekte koji se brinu o njihovom održavanju. Na raspolaganju su svima i uređeni su s namjerom da pozitivno djeluju na sve korisnike. Nadalje, predstavljaju mjesto na kojem se svi pacijenti, posjetitelji i osoblje mogu povući i odmoriti. Ovi se vrtovi mogu podijeliti na specifične vrste uključujući terapijske vrtove, vrtove u kojima se provodi hortikulturalna terapija i restorativne vrtove (Kuharić D. i sur. 2010).

2.1.2. Terapijski vrtovi

Iako se glasovnim sastavom terapijski i terapijski vrtovi razlikuju jedni od drugih, upravo su to izrazi odnosno sinonimi istog značenja koje koristimo u hrvatskom jeziku. Prema Kuharić, D. i sur. (2010) terapijski vrtovi zamišljeni su kao sastavni dio programa liječenja, poput programa radne, fizičke/fizikalne ili hortikulturalne terapije te se mogu smatrati subkategorijom lječilišnih vrtova. Za vrt se može reći da ima terapijsko obilježje, ukoliko je uređen tako da zadovoljava potrebe specifičnih korisnika ili populacije: prilagođen je ciljevima liječenja korisnika, a pruža mogućnost obavljanja kako hortikulturalnih, tako i nehortikulturalnih aktivnosti. Nadalje, trebao bi biti uređen kao dio multidisciplinarnog procesa u kojem surađuje tim stručnjaka. Terapijski vrt može egzistirati samostalno i predstavljati mjesto izlaska izvan terapijskog programa u ustanovi ili pak može biti dio većeg lječilišnog vrta. U vrtovima za provođenje hortikulturalne terapije teži se prilagodbi ciljevima pacijentova liječenja, no oni su primarno oblikovani za

izvođenje hortikulturalnih aktivnosti. Ovakva vrsta vrtova omogućava pacijentima samostalnu brigu o biljnom svijetu u vrtu.

Autor Dujmović (2016) terapijski vrt definira kao brigu za vrt, a ne fizičko postojanje vrta pri čemu je suština vrta i suština njegovg terapijskog djelovanja. No vrt nije samo prostor za vrtlarenje, nego i „za odmor, mir, nedužnost i slatku samoću”. U smislu formalizirane terapije, gostoljubiv je za muzikoterapiju, sastanak terapijske zajednice ili jutarnju tjelovježbu. Stoga, u najširem i najpreciznijem smislu, terapijski je vrt svaki onaj vrt koji svojom priutnošću pruža utjehu u nečijoj patnji.

Formalno, terapijski vrtovi su posebno dizajnirani vrtovi s ciljem jačanja motoričkih, senzoričkih, kongitivnih, efektivnih, alimentarnih, duhovnih i socijalnih potencijala za skladan život i zdravlje. Terapijski vrtovi i terapijska hortikultura omogućuju svakom ljudskom biću, bez obzira na ograničenja, da radi, stječe nova znanja i opušta se (Dujmović, 2016).

2.1.3. Vrtovi za provođenje hortikulturalne terapije

Prema Kuhariću i sur. (2010) vrtovima za provođenje hortikulturalne terapije teži se prilagodbi ciljevima pacijentova liječenja, no oni su primarno oblikovani za izvođenje hortikulturalnih aktivnosti. Ovakva vrsta vrtova omogućava pacijentima samostalnu brigu o biljnom svijetu u vrtu.

2.1.4. Restorativni vrtovi ili meditativni vrtovi

Mogu biti javni ili privatni vrtovi koji nisu nužno povezani s bolničkim okruženjem. Ova vrsta vrta koristi restorativnu vrijednost prirode: krajolik koji pomaže u pronalaženju mentalne ravnoteže, smanjenju stresa, pridonosi emocionalnom oporavku, jačanju mentalne i fizičke energije. U restorativnim vrtovima naglasak je na psihološkim, fizičkim i društvenim potrebama korisnika (Kuharić, i sur. 2010).

2.2. Terapijska hortikultura

Terapijska hortikultura označava različite prakse prema kojima se formalizira imanentni terapijski potencijal vrta i vrtlarenja više ili manje strukturiranim aktivnostima vrtlarenja. U istom se značenju koristi termin hortikulturalna terapija. Neformalni terapijski učinak hortikulture nazvat će se onda hortikultura kao terapija. Terapijska hortikultura kao formalizirana terapijska djelatnost implicira dva modela: medicinski i socijalni. Medicinski model polazi od dijagnoze, odnosno

simptoma, indikcije (i kontradikcije) za terapiju, vodi se jasnim terapijskim planom i ima za cilj oporavak od bolesti ili ozljede. Primjer je hortikultura kao vrsta fizikalne terapije u programu rehabilitacije cerebrovaskularnog infarkta. Prema Dujmoviću (2016) socijalni model polazi od hortikulture kao svrsishodne okupacije, imanentne terapijske prirode vrtlarenja te ima za cilj podršku psihosocijalnom funkcioniranju osobe. Primjer je hortikultura kao vrsta okupacijske terapije za osobe s psihičkim smetnjama. Semantički, terminom hortikultura terapija može se naglasiti medicinski, a terminom terapijska hortikultura socijalni model provođenja terapije vrtlarenjem.

2.3. Povijest terapijske hortikulture

Prema Kuharić, i sur. (2010) primjenu hortikulture u terapijske svrhe nalazimo još u davna vremena. To je jedna od najstarijih ljudskih djelatnosti koja se primjenjuje u zdravstvu i prije no što je psihijatrija ustanovljena kao znanstvena disciplina. Početkom 12. stoljeća datiraju zapisi o djelotvornosti vrta u samostanu Clairvaux, u Francuskoj koji govore o terapijskom učinku spoja privatnosti, zelenih biljaka i ptičjeg pjeva. Ime dr. Benjamina Rusha, poznatog po ulozi u razvoju moderne psihijatrije, povezano je i s hortikulturalnom terapijom. Naime u svojoj knjizi "Medical Inquiries and Observations Upon Diseases of the Mind", objavljenoj 1812. godine navodi, kako je „kopanje po vrtu” bila jedna od aktivnosti kojom su se bavili muški pacijenti izliječeni od manija, za razliku od onih koji nisu. Tijekom 19. stoljeća u SAD-u uvode se private i javne psihijatrijske bolnice poljoprivredne i vrtlarske aktivnosti. Tijekom II. Svjetskog rata američka vlada otvara bolnice za veterane širom SAD-a. Ranjeni vojnici dobivali bi od članova vrtnih klubova plantaže za proizvodnju ukrasnog bilja i cvijeće, kao i stručnu potporu pri sadnji.

Prema istom autoru (2010), prekretnicu u razvoju hortikulturalne terapije u SAD-u predstavlja pojava u liku Alice Burlingame, osobe koja je svojim obrazovanjem objedinila područja psihijatrije, okupacijske terapije, uređenje krajolika i proizvodnje u staklenicima.

Krajem 50-ih godina 20. stoljeća započela je s provođenjem programa hortikulturalne terapije s volonterima iz Ureda za nacionalne farme i vrtove. Nadalje, u Pontiac State Hospitalu držala je predavanja iz hortikulturalne terapije osoblju bolnice koje je usavršavalo okupacijsku terapiju. Zajedno s dr. Donaldom Watsonom 1960. izdaje prvu knjigu o hortikulturalnoj terapiji "Therapy through Horticulture".

Tijekom prošlog desetljeća ljudi su postali svjesniji pozitivnih učinaka ljudske interakcije s biljkama i vrtovima. Porast zanimanja u kombinaciji s povećanjem broja hortikulturalnih aktivnosti u programima liječenja doveo je u posljednje vrijeme do uporabe velikog broja različitih termina za spomenute programe i aktivnosti poput terapijske hortikulture, vrtne terapije, socijalne hortikulture, terapijskog vrtlarenja i sl.

2.4. Uključivanje osoba s poteškoćama u razvoju ili invaliditetom u zajednicu

Kako bi se **osobe s poteškoćama u razvoju ili invaliditetom** socijalizirale i razvile samopouzdanje i samopoštovanje, od najranije dobi su uključene u svakodnevni društveni život. Upravo je većina suvremenih društava prihvatila socijalni model odnosa prema osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju, koji podrazumijeva inkluziju, odnosno uključivanje djece s teškoćama u razvoju u društvo i to bez izdvajanja.

U skladu s Pravilnikom o sustavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima¹, promjene u zdravstvenom stanju neke osobe dijele se u 4 skupine: tjelesna oštećenja, intelektualna oštećenja, mentalna oštećenja i poremećaji autističnog spektra (PAS).

U **tjelesna oštećenja** ubraja se: oštećenje vida, sluha, gluhošljepoća, oštećenje govorno-glasovne komunikacije, oštećenje lokomotornog sustava, oštećenje središnjeg živčanog sustava, oštećenje perifernog živčanog i mišićnog sustava te oštećenje drugih organa i organskih sustava. Pod **intelektualnim oštećenjem** podrazumijeva se značajno ispodprosječno intelektualno funkcioniranje koje za sobom povlači i značajno ograničenje adaptivnog funkcioniranja. Osobe s intelektualnim oštećenjem se uglavnom otežano uključuju u društveni život što je povezano sa zaustavljenim ili nedovršenim razvojem njihova intelektualnog funkcioniranja.

Mentalna oštećenja su prema Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama² definirana kao duševne smetnje, a izražavaju se promjenama u ponašanju i u reakcijama, za koje je, na temelju medicinske, psihologijske, socijalno-pedagoške i socijalne ekspertize utvrđeno da su nastali kao posljedica organskih čimbenika ili psihoze raznih etiologija. U sklopu **poremećaja autističnog spektra** (PAS) nalazi se skupina poremećaja okarakterizirana kvalitativnim nenormalnostima

¹ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_79_1477.html

² <https://www.zakon.hr/z/181/Zakon-o-za%C5%A1titi-osoba-s-du%C5%A1evnim-smetnjama>

uzajamnih socijalnih odnosa i modela komunikacije, te ograničenim, stereotipnim, ponovljenim aktivnostima i interesima.

Invaliditet predstavlja razvojni proces koji nastaje kao rezultat međudjelovanja osoba s invaliditetom i prepreka koje proizlaze iz okoline, a koje onemogućuju njihovo ravnopravno sudjelovanje u društvu. Osoba s invaliditetom je svaka osoba koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njezino ravnopravno sudjelovanje u društvu (Dadić, M. i sur 2018).

Prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom osobe sa invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.³ Prema istoj Konvenciji, invaliditet nije samo oštećenje koje osoba ima, nego je rezultat interakcije oštećenja osobe (koje nije samo tjelesno oštećenje kao najvidljivije) i okoline. Drugim riječima, društvo je to koje svojom neprilagođenošću stvara invaliditet, ali ga isto tako kroz tehničke prilagodbe prostora, osiguranje pomagala i drugih oblika podrške može ukloniti. Konvencija jasno navodi da se osobama s invaliditetom smatraju i osobe s intelektualnim oštećenjima i osobe s mentalnim ili psiho-socijalnim oštećenjem (osobe s duševnim smetnjama, psihičkim bolestima ili problemima mentalnog zdravlja).

Uključenost osoba s invaliditetom u zajednicu je vrlo važan segment kvalitete života. U svom radu Leutar i sur. (2014) analiziraju uključenost osoba s invaliditetom u život i navode skalu uključenosti osoba s invaliditetom u zajednicu: korištenje moderne tehnologije i stručne literature, informiranost i sveobuhvatna aktivnost u lokalnoj zajednici, čitanje tiska, dobrosusjedska pomoć, neformalno druženje u lokalnoj zajednici, samozastupanje i slobodno vrijeme. Prema istim autorima (2008) najlošije su zastupljena samozastupanja osoba s invaliditetom i korištenje slobodnog vremena, te upotreba moderne tehnologije i stručne literature. Također, nađene su i značajne razlike s obzirom na neka sociodemografska obilježja sudionika kao što je ruralna ili urbana sredina, materijalna situacija, obrazovanje, stupanj invalidnosti, materijalne prilike, radni status i slično. Razlozi nedovoljne uključenosti u život zajednice su najčešće povezani s psihofizičkim mogućnostima same osobe. Pokazalo se da su osobe s težim i teškim stupnjem

³ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_06_6_80.html

invaliditeta isključenije iz života zajednice. Stoga je potrebno pronalaziti načine osnaživanja i podrške osobama s invaliditetom kako bi prepoznavali vlastite potencijale i više se integrirali u život zajednice. Autori (2014) zaključuju da je potrebno raditi na obrazovanju i zapošljavanju osoba s invaliditetom, omogućiti im korištenje moderne tehnologije jer će se na taj način poboljšati i materijalne prilike samih osoba s invaliditetom te neminovno utjecati na njihovo životno zadovoljstvo kao i samu integraciju u zajednicu. Također, potrebno je više angažirati stručnjake u različitim sustavima: obrazovnom sustavu, socijalnoj skrbi, zdravstvu, zapošljavanju itd. te na mijenjanju stavova i razbijanju predrasuda kako bi osobe s invaliditetom bile uključnije u život zajednice. Paralelno je potreban rad s pojedincem i članovima obitelji kroz različite oblike osnaživanja i podrške (Leutar i sur., 2014).

2.5. Terapijski učinak hortikulture

Prema Dujmoviću (2016) terapijski učinak hortikulture kao i samo vrtlarenje ujedinjaju raznovrsne prakse za življenje „dobrog života“. S obzirom na mehanizam i spektar terapijskog učinka hortikulture razvrstao ih je u pet kategorija:

2.5.1. Poboljšanje tjelesnog zdravlja

Priroda djeluje na ljudsko zdravlje posve neposredno: promatranjem prizora prirode nakon nekoliko minuta dolazi do poželjnog fiziološkog odgovora u smislu snižavanja krvnog tlaka, snižavanja frekvencije otkucaja srca, uravnoteženja EEG aktivnosti mozga. Stanovnici gradova koji stanuju bliže zelenim površinama u prosjeku žive dulje od stanovnika čiji su stanovi udaljeniji od zelenih površina, neovisno o socioekonomskom statusu. Ovaj učinak prirode tumači se dostupnošću i prakticiranjem fizičke aktivnosti – ponajprije šetnje. Aktivnim boravkom u vrtu (vrtlarenjem) provodi se umjerena tjelesna aktivnost na svježem zraku što je u zdravstvenom smislu najpreporučljiviji oblik fizičke aktivnosti. Vrt naspram parka nudi dodatni spektar motiva i aktivnosti. Uzgoj vlastite hrane, u konačnici, prilika je za neposredno poboljšanje kulture i kvalitete prehrane (Dujmović, 2016).

2.5.2. Poboljšanje psihičkog zdravlja

Uređivanje jedne gredice vrta može pružiti dobrodošli osjećaj kontrole nad vlastitim mentalnim prostorima. Vrtlarenje je aktivnost koja unosi značajnu razinu strukture i regularnosti u život vrtlara. Postojanje strukture u (svakodnevnom) životu – u smislu regularnosti rada, odmora,

objeda, intimnosti, samoće ili psihoterapijskih susreta, terapijski rezonira s temeljnom ljudskom psihičkom potrebom: potrebom za sigurnošću. Goethe odnos između vrtlara i vrta naziva odnosom dobrovoljne ovisnosti što je, smatra, najbolji položaj u kojem se čovjek može zateći. Da bi vrt napredovao, moraju se oslušivati zakonitosti prirode, no istodobno vrtlarenje otvara široki prostor za ljudsku kreativnost. Vrt kao takav je čovjekova kreacija i živa slika interakcije između (biološke) datosti i volje koja mijenja datost. Put do intrapsihičkog, često nedostupan riječima, može se otvoriti u tišini neposredne interakcije sa zemljom i živim svijetom. Jezik cvijeća, nazivan još i floriografija, u viktorijansko doba smatran idealnim sredstvom komunikacije, posredovat će psihoterapijske intervencije terapeuta koji pozna simboliku bilja i tegobe vrtlara. Znanstvena istraživanja na različitim skupinama korisnika potvrdila su sljedeće dobrobiti terapijske hortikulture i terapijskih vrtova na psihičko zdravlje: poboljšanje dobrog osjećanja (well-being) poboljšanje kvalitete života, poboljšanje raspoloženja, ublažavanje depresije, smanjenje doživljaja stresa, jačanje osjećaja samokontrole (Dujmović, 2016).

2.5.3. Poboljšanje društvenog zdravlja

Vrtlarenje je prilika za jačanje društvenih potencijala pojedinca i zajednice. Ova vrijednost hortikulture često je naglašena objedinjenim terminom terapijska i socijalna hortikultura. Osobito je dobrodošla za osobe koje se nalaze u riziku društvene isključenosti, npr. u domovima umirovljenika ili drugim vrstama ustanova (Dujmović, 2016).

Terapijska hortikultura omogućuje ostvarivanje međuljudskog kontakta, pa i komunikacije bez riječi. Znanstvena istraživanja na raznim skupinama korisnika potvrdila su sljedeće dobrobiti terapijske hortikulture: poboljšanje društvene interakcije, poboljšanje integracije u društvo, poboljšanje grupne kohezije, razvijanje zdravih obrazaca društvenog funkcioniranja (Dujmović, 2016).

2.5.4. Poboljšanje duhovnog zdravlja

Prema Dujmović (2016) vrt je i prostor imanentne duhovnosti. Citirajući Agambena autor definira duhovnost kao svijest o činjenici da individuirano biće nije posve individuirano, nego da sadrži i određenu dozu neutvrđene realnosti koju ne treba samo čuvati, nego i poštovati. Vrtovi nas, piše Flaubert, privlače ne zato što nalikuju valovitom zelenilu vidljivih krajolika, nego zato što prizivaju ono što se ne može vidjeti, što je ispod zemlje. Možda se odgovor na pitanje o

ubikvitarnoj važnosti koju ljudi pridaju vrtovima krije upravo u osluškivanju i njegovanju ove „neutvrđene realnosti” u komadiću prisvojene prirode. Duhovna komponenta zdravlja, osobito psihičkog, u fokusu je medicinskog interesa posljednjih desetljeća. Dokazano je da su različiti oblici prakticiranja duhovnosti povezani s nižom prevalencijom depresije, anksioznosti, suicida i ovisnosti o drogama. Obradivanje vrta kao prakticiranje duhovnosti vjerojatno će svojom suptilnošću izmaći sličnim istraživanjima kao što vrtlarenje ili razgovor s biljem izmiču istraživanjima o zdravstvenoj koristi fizičke aktivnosti ili komunikacije.

2.5.5. Stjecanje znanja, vještina i vrlina

Vrtlarenjem se njeguju odgovornost, inicijativnost, samopouzdanje, timski rad, strpljivost, optimizam, pamćenje i koncentracija, kako su znanstvena istraživanja već potvrdila ili će tek potvrditi. Pogled na bilje koje raste i razvija se zahvaljujući čovjekovoj posvećenosti nudi ohrabrenje za neka druga životna ulaganja. No ako i jest utočište od života, vrt je nužno gostoljubljiv mudrosti zato što ponovno posreduje između suprotstavljenosti koje definiraju iskustvo čovjeka, kao što su djelovanje i kontemplacija, druženje i samoća, pokornost i sloboda, čovjek i priroda (Dujmović, 2016).

2.6. Urbana poljoprivreda na području Grada Zagreba

Urbana poljoprivreda je poljoprivredna praksa koja se odvija u gradovima ili vrlo blizu njih. Riječ je, naime, o maloj poljoprivredi obzirom da u urbanim sredinama nema jednake dostupnosti zemljišta kao u ruralnim područjima sa svrhom dobivanja svježe hrane.⁴

Urbana poljoprivreda u Gradu Zagrebu postoji već desetljećima, a budući da lokalno uzgojena hrana predstavlja ekološki i socijalni korak naprijed za stanovnike Grada Zagreba, broj urbanih vrtova povećava se iz godine u godinu, i to uz jaku podršku grada. Inicijative za formiranjem urbanih vrtova pokrenuli su građani udruženi u različite udruge ili neformalne grupe građana, te lokalna vlast. Cilj je bio stavljanje u funkciju neobrađenog i zapuštenog zemljišta u vlasništvu grada na čijim se površinama potom može uzgojiti povrće, cvijeće, začinsko i ljekovito bilje te bobičasto voće. Kao rezultat zajedničke suradnje građana i grada od 2013. godine u Gradu Zagrebu provodi se poseban projekt pod nazivom „Gradski vrtovi“, kojem je upravo cilj poticati građane da lokalno proizvode vlastito povrće.

⁴ <https://hr.tax-definition.org/83452-urban-agriculture>

2.7. Projekt „Gradski vrtovi”

Bivši gradonačelnik Grada Zagreba Milan Bandić 4. travnja 2013. donio je Zaključak o provođenju projekta „Gradski vrtovi“⁵ kojim je pokrenuto uređenje i opremanje obradivog zemljišta u vlasništvu Grada Zagreba radi davanja dijela obradivog zemljišta na korištenje građanima Grada Zagreba u svrhu proizvodnje hrane (povrće i jagodasto voće), začinskog bilja i cvijeća za vlastite potrebe⁶. Obradivo zemljište sastoji se od vrtnih parcela veličine do 50 m² i zajedničkih dijelova s pripadajućom zajedničkom opremom kao što su pristupni putovi i staze, drvena i montažna spremišta alata i organskog gnojiva, komposter, klupe i kante za odlaganje otpada, vrtne sjenice i nadstrešnice. Površine svih Gradskih vrtova ograđene su, a zajednički dio predviđen je za druženje i odmor korisnika, za edukaciju i radionice (Mrakužić i sur., 2015).

Na području Grada Zagreba nalazi se 14 gradskih vrtova s više od 2120 vrtnih parcela na površini od cca 23,00 ha na sljedećim lokacijama (tablica 1): dva na području gradske četvrti Stenjevec, na lokaciji Ulica Stenjevec i Ulica Savska opatovina I. odvojak, tri na području Gradske četvrti Novi Zagreb - istok, na lokaciji Ulica Ive Andrića i Ulica Karela Zahradnika, dva na području Gradske četvrti Novi Zagreb - zapad, na lokaciji Čavoglavska ulica i Mrkšina ulica, jedan na području Gradske četvrti Peščenica-Žitnjak, na lokaciji Ulica Prve gardijske brigade Tigrovi, dva na području Gradske četvrti Sesvete, Senjska ulica i Ulica Rimski put, jedan na području Gradske četvrti Trnje, lokacija ulica Prisavlje, jedan na području Gradske četvrti Maksimir, na lokaciji Ulica Dragutina Mandla, jedan na području Gradske četvrti Podsused-Vrapče, na lokaciji Susedsko polje, te jedan na lokaciji Gradske četvrti Novi Zagreb – Zapad, i jedan na lokaciji Podbrežje⁷.

⁵ Službeni glasnik Grada Zagreba br.: 9/13 i 25/13 – <https://www.zagreb.hr/propisi/157613>

⁶ <https://www.zagreb.hr/o-projektu/84060>

⁷ Prema podacima gradskog Ureda za poljoprivredu i šumarstvo Grada Zagreba

Tablica 1: Popis urbanih vrtova na području grada Zagreba

Redni broj	Lokacija vrta	Godina osnivanja	Veličina vrta	Broj korisnika	Struktura upravljanja/naknada za korištenje	Fotografija
1.	Gradska četvrt Novi Zagreb – Zapad Čavoglavska ulica	2013.	18 800 m ²	117	Grad Zagreb/bez naknade	
2.	Gradska četvrt Novi Zagreb – Istok Ulica Nikole Andrića	2013.	24 865 m ²	229	Grad Zagreb/bez naknade	
3.	Gradska četvrt Sesvete Senjska ulica	2013.	10 250 m ²	104	Grad Zagreb/bez naknade	
4.	Gradska četvrt Peščenica – Žitnjak Ulica I. gardijske brigade “Tigrovi”	2013.	14 264 m ²	89	Grad Zagreb/bez naknade	

5.	Gradska četvrt Trnje Ulica Prisavlje	2013.	20 000 m ²	63	Grad Zagreb/bez naknade	
6.	Gradska četvrt Peščenica – Žitnjak Ulica I. gardijske brigade “Tigrovi”	2014.	48 719 m ²	563	Grad Zagreb/bez naknade	
7.	Gradska četvrt Stenjevec Ulica Stenjevec	2014.	47 700 m ²	478	Grad Zagreb/bez naknade	
8.	Gradska četvrt Stenjevec Ulica Savska opatovina I. odvojak	2014.	5 450 m ²	61	Grad Zagreb/bez naknade	
9.	Gradska četvrt Sesvete Ulica Rimski put	2014.	5 970 m ²	66	Grad Zagreb/bez naknade	

10.	Gradska četvrt Novi Zagreb – Istok Ulica Karela Zahradnika	2014.	2 840 m ²	33	Grad Zagreb/bez naknade	
11.	Gradska četvrt Maksimir Ulica Dragutina Mandla	2015.	11 500 m ²	128	Grad Zagreb/bez naknade	
12.	Gradska četvrt Novi Zagreb – Zapad Mrkšina ulica	2016.	5 345 m ²	64	Grad Zagreb/bez naknade	
13.	Gradska četvrt Podsused - Vrapče Ulica Susedsko polje	2018.	3 622 m ²	38	Grad Zagreb/bez naknade	
14.	Gradska četvrt Novi Zagreb – Zapad Stambeno naselje Podbrežje	2021.	4 670 m ²	54	Grad Zagreb/bez naknade	

Projekt „Gradski vrtovi“ pozitivan su primjer održivog korištenja gradskog zemljišta te poboljšanja kvalitete življenja naših građana u socijalnom, ekonomskom i ekološkom smislu.

S obzirom da se Gradski vrtovi nalaze u urbanom okolišu uspostavljen je program motrenja kroz koji se redovito preko Zavoda za javno zdravstvo Dr. Andrija Štampar i Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu uzimaju na analizu uzorci tla, vode i biljnog materijala te se redovito prati stanje tla, unos onečišćenja i konačno zdravstvena ispravnost proizvedenog povrća, a o rezultatima se svi korisnici vrtnih parcela redovito izvještavaju. Projekt je usklađen s Razvojnou strategijom Grada Zagreba 2020, odnosno, glavnim strateškim ciljem - unapređivanje prostornih kvaliteta i funkcije Grada. Zajednički dijelovi Gradskih vrtova dodatno se uređuju i opremaju u sklopu zajedničkog projekta Grada Zagreba, Radija Kaj i 24 sata - Projekt “Urbani vrtovi”. Uz pomoć partnera projekta, korisnicima vrtnih parcela doniraju se sjenice za druženje, kućica za alat, alat potreban za radove u vrtu, kosilice za održavanje zajedničkih površina i sl. Uz samo uređenje prostora za druženje i donacije, program projekta odvija se uz edukativne i zabavne sadržaje (Mrakužić i sur., 2015).

Grad Zagreb kao prvi u regiji potpisao je Prisegu Europskoj Mreži Gradova Bez Pesticida te se na taj način pridružio gradovima diljem Europe koji su uključeni u pokret unapređivanja gradova izbacivanjem pesticida iz uporabe na javnim površinama. Europska Mreža Gradova Bez Pesticida zamišlja Europu u kojoj je uporaba pesticida minimizirana i zamijenjena je postojećim dostupnim održivim zamjenskim mjerama, čime se štiti zdravlje građana i okoliša i postiže poboljšana kvaliteta življenja. Za njezinu implementaciju Grad Zagreb već poduzima određene mjere tako da od proljeća 2016. na gradskim vrtovima Gradski ured za poljoprivredu i šumarstvo Grada Zagreba u suradnji s Agronomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu provodi projekt „*Gradski vrtovi kao inspiracija za novi životni stil u gradu - neki aspekti eko vrtlarenja i edukacijski programi za različite dobne skupine*“. Cilj je projekta ugradnja odgoja i obrazovanja za okoliš i bioraznolikost, ekovrtlarenja u sve segmente odgojno-obrazovnog sustava i svakodnevni život djece, učenika i svih ostalih korisnika.⁸

Zbog velikoga iskaza interesa korisnika, Grad Zagreb i dalje traži nove parcele na kojima bi se mogli osnovati novi gradski vrtovi u pojedinim četvrtima grada.

⁸ <https://www.udruga-gradova.hr/gradovi-bez-pesticida/>

3. MATERIJALI I METODE

Pri izradi ovog završnog rada korišteni su primarni i sekundarni izvori podataka. Sekundarni izvori podataka sastoje se od stručne i znanstvene literature koja obuhvaća stručne i znanstvene članke, priručnike, brošure, studije, zakone kao i internetske izvore. Za primarnu metodu prikupljanja podataka korištena je metoda intervjua, kojom su dobiveni podatci od strane stručnjaka iz Gradskog ureda za poljoprivredu i šumarstvo, Gradskog ureda za strategijsko planiranje i razvoj Grada, Zagrebačkog holdinga d.o.o. – podružnice Zrinjevac i Dnevnog centra za rehabilitaciju djece i mladeži “Mali dom – Zagreb”. Samo vođenje intervjua znači mnogo više nego postavljanje pitanja na koje želimo dobiti odgovor, kao što i za intervjuiranu osobu znači mnogo više nego samo odgovarati na postavljena pitanja⁹. Naime, za dobro vođenje intervjua trebaju se dobro pripremiti obje strane koje sudjeluju u intervjuu, te da bi intervju bio djelotvoran moramo sagledati što se događa s naše, ali i iz tuđe točke gledišta. Iako se intervjui koriste u različite svrhe, obično se usmjeravamo samo na razgovore o poslu, ali vođenje intervjua primjenjuje se i u mnogim drugim kontekstima, zapravo svugdje gdje ljudi žele prikupiti i dati podatke na unaprijed određen način. Intervju je poznat kao razgovor dvoje ili više ljudi koji su u ulozi anketara i ispitanika, kako bi prvi od drugog mogli dobiti informacije o određenoj stvari. Intervjuer postavlja ispitaniku niz pitanja ili problema s ciljem izlaganja, objašnjavanja ili argumentiranja njihovog mišljenja ili jednostavno davanja informacija ili svjedočenja o određenoj činjenici. Intervju nije slučajan dijalog koji uspostavljaju dvoje ili više ljudi, već uključuje prethodni sporazum o komunikaciji koji ima definirane interese i svrhe, a koji su poznati svim sudionicima.

U ovom radu korištena je metoda polustrukturiranog intervjua obzirom da polustrukturirani intervju kombinira zatvorena pitanja s otvorenim pitanjima. Stoga je to slobodniji intervju u razvoju razgovora i tema što znači da anketar uspostavlja početnu skriptu, istodobno priznajući kvalitativna pitanja ili dopuštajući formuliranje novih pitanja na temelju informacija koje daje ispitanik.¹⁰

Također, cilj ovog intervjua je utvrditi opseg rada institucija koje su, uz Gradski ured za poljoprivredu i šumarstvo kao nosioca projekta, sudjelovale u realizaciji i izgradnji vrta. Intervjui su u prosjeku trajali 30 minuta, te su odgovori ispitanika direktno bilježeni na licu mjesta. Kako bi

⁹ <https://www.nakladaslap.com/public/docs/knjige/inter%201.pdf>

¹⁰ <https://nsp-ie.org/entrevista-1097>

se osigurala anonimnost ispitanicima su dodjeljene šifre koje se koriste kroz cijeli rad. Isto tako, ispitanicima je zajamčeno da će se prikupljeni podatci koristiti isključivo za potrebe izrade završnog rada. Svi dobiveni podatci su metodama analize i sinteze objedinjeni u ovom završnom radu.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

4.1. Gradski vrt za terapijsko vrtlarenje i edukaciju

Tijekom provedbe projekta „Gradski vrtovi” iskazan veliki interes za vrtlarenjem od strane osoba s različitim poteškoćama u razvoju. Tako je Grad Zagreb na području bivše tvornice mesne industrije “Sljeme” u blizini gradskog vrta na lokaciji Gradske četvrti Sesvete u Senjskoj ulici na površini od 5 145 m² ha uredio i opremio „Gradski vrt za terapijsko vrtlarenje i edukaciju”. Terapijski vrt u Sesvetama uređen je kao jedna od mjera obnove postindustrijskih brownfielda¹¹ uvođenjem rješenja temeljenih na prirodi u okviru EU projekta proGireg. ProGIreg (akronim punog naziva Produktivna zelena infrastruktura za postindustrijsku urbanu obnovu) se provodi od lipnja 2018., a Zagreb je jedan od gradova predvodnika koji uvode zelena rješenja kao zamašnjaci ponovnog osvajanja zapuštenih prostora nekadašnje industrije. Uz Zagreb koji svoj živi laboratorij uspostavlja u prostoru nekadašnje mesne industrije Sljeme, gradovi predvodnici su i Dortmund i Torino, te kineski grad Ningbo, a gradovi pratitelji koji će svoje žive laboratorije osmisлити učeći iz primjera gradova predvodnika su Zenica, Cascais, Pirej i Cluj-Napoca. Radove na izvedbi terapijskog vrta provodio je Gradski ured za poljoprivredu i šumarstvo, Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada i Zagrebački holding d.o.o. – podružnica Zrinjevac, te kao koordinator projekta proGIreg. Kako bi se korisnicima omogućilo redovno vrtlarenje i boravak u smirujućem ambijentu, gradska ustanova Mali dom, koji funkcionira kao dnevni boravak za djecu sa težim oštećenjima, koordinirat će korištenje vrta.¹²

Gradski vrt za terapijsko vrtlarenje i edukaciju namijenjen je za korisnike/posjetitelje: djecu i osobe s različitim poteškoćama (intelektualnim, motoričkim i senzoričkim poteškoćama, poremećajima u ponašanju, s tjelesnim invaliditetom, s poteškoćama u učenju, socijalno deprivirana djeca i osobe) kao i za djecu predškolskog, osnovnoškolskog, srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja, ustanove za rehabilitaciju djece, mladeži i odraslih osoba sa različitim poteškoćama, ustanove predškolskog, osnovnoškolskog, srednjoškolskog obrazovanja,

¹¹ brownfield -zapuštene nekretnine ili nekretnine koje su se prestale koristiti u svojoj izvornoj namjeni uključuju napuštene zgrade s pripadajućim zemljištem i infrastrukturom te zauzimaju značajnu površinu mnogih većih i manjih urbanih, kao i ruralnih područja u Republici Hrvatskoj

¹² <https://zagreb.hr/otvorenje-terapijskog-vrta-u-sesvetama/171260>

lokalno stanovništvo, visokoškolske ustanove srodnih zanimanja vezanih za projekt (Mrakužić, 2017). U sklopu terapijskog vrta oblikovane su tri zone:

- *prostor integracije korisnika* – koja uključuje drvenu platform/pozornicu (slika 2.), sjenice (slika 1.), roštilj, kružne klupe (slika 3.)

Slika 1: Sjenica

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 2: Drvena platforma/pozornica

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 3: Kružna klupa

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

- *multisenzorna zona parka* - koja uključuje terapijski labirint - gredice s biljem za multisenzorni podražaj; multisenzorni vrt s povišenim gredicama - povišene gredice s biljem namijenjenim za multisenzorni podražaj (miris, zvuk) (slika 4.), odmorišta pergolom i staze za multisenzorne igre (slika 5.). Ista je opremljena biljem namijenjenim za multisenzorni podražaj (biljke koje intenzivno mirišu, proizvode zvukove) (slika 6.), stazama od oblutaka, povišenim gredicama i multifunkcionalnim travnjakom.

Slika 4: Multisenzorni vrt

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 5: Staze za multisenzorne igre

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 6: Multisenzorni vrt sa začinskim biljem

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

- *zona terapijskog vrtlarenja i edukacije* - koja uključuje plato sa povišenim stolovima za terapijsko vrtlarenje (slika 7., 8. i 9.); plato sa staklenikom i multifunkcionalnom nadstrešnicom (staklenik, spremište za alat, komposište, posude za razvrstavanje otpada, sanitarni čvor, nadstrešnice s klupama i stolovima namijenjene za odmor i edukaciju i dr.) i urbani voćnjak sa starim autohtonim sortama voća

Slika 7: Povišeni stolovi

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 8: Povišeni stolovi sa povrtnim kulturama

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 9: Povišeni stolovi sa začinskim biljem

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

4.2. Uređenje zemljišta i izvedba građevinskih radova

Kako bi se vrt mogao opremiti potrebnim sadržajima prilagođenim za osobe s poteškoćama nužno je bilo predhodno urediti zemljište, da se nasipa i isplanira potrebna količina zemlje te da se vrt ogradi žičanom plastificiranom ogradom s betonskim stupovima. Također, bilo je nužno izbušiti bunar na koji će se spojiti sustav za navodnjavanje. Za provedbu aktivnosti edukacijskih radionica bilo je potrebno izraditi natkriveni prostor kao što je vrtna sjenica za zaštitu od sunca i kiše. Za spremanje vrtnog alata (slika 12.), edukacijskog pribora (slika 11.), radne odjeće i obuće postavljena je drvena vrtlarska kućica (slika 10.).

Slika 10: Drvena vrtlarska kućica

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 11: Vrtni pribor

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 12: Vrtni alat

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

S obzirom da vrt u potpunosti mora biti prilagođen osobama s poteškoćama i osobama s invaliditetom izgrađen je senzorički dio namjenjen slabovidnim i gluhoonijemim osobama, postavljene su uzdignute gredice (slika 14.), izgrađeni su pristupni putevi (slika 13.) i rampe, te je doveden priključak električne energije.

Slika 13: Pristupni putevi

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 14: Uzdignute gredice

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

U svrhu provođenja terapijskih i edukacijskih radionica montažni objekti opremljeni su potrebnom opremom kao što su klupe sa stolovima, povišeni stolovi ispunjeni zemljom za sadnju i sjetvu te police u vrtnim kućicama za odlaganje terapijskog edukativnog pribora.

Za efikasnu provedbu edukacijskih radionica pribavljena su edukacijska pomagala kao što su projektor i platno za projiciranje, laptopi, mikroskopi i pribor za mikroskopiranje, olovke, bojice, škare i sl. a koji su odloženi u montažnu metalnu kućicu (slika 15.)

Slika 15: Kućica za odlaganje edukacijskog materijala

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

U svrhu provedbe edukativnih i terapijskih aktivnosti na dijelove vrta prema tematskim cjelinama, a u skladu s idejnim rješenjem posađene su stabla, voćke, povrće, cvijeće i ljekovito bilje (slika 16. i 17.).

Slika 16: Posađena ukrasna stabla

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Slika 17: Posađene voćke i ukrasno bilje

Izvor: vlastita fotografija, srpanj 2021.

Radi olakšane provedbe vrtnih radova kao i terapijsko – edukacijskih aktivnosti u vrtu osigurani su i dodatni sadržaji kao što su parkirališni prostor (slika 20.), komposter, tankovi za vodu, ručne pumpe (slika 19.), kante za razvrstavanje otpada, kemijske WC kabine (slika 18.), kompleti klupa i stolova.

Slika 18: Sanitarni čvor

*Izvor: vlastita fotografija,
srpanj 2021.*

Slika 19: Ručna pumpa

*Izvor: vlastita fotografija,
srpanj 2021.*

Slika 20: Parkirališni prostor

*Izvor: vlastita fotografija,
srpanj 2021.*

4.3. Radionice terapijske hortikulture

Autor Dujmović (2016) suštinu vrtlarenja vidi u svrsishodnom, umjerenom i ugodnom radu. Terapijsko vrtlarenje stoga se ne razlikuje bitno od bilo kojeg prosvijećenog vrtlarenja. Radi se u vrtu ili u interijeru; na povišenim gredicama ili za radnim stolom; u manjoj ili srednje velikoj grupi. Za primjer se daje rasađivanje gusto posijanih klica bosiljka iz veće zajedničke posude u manje lončanice – aktivnost koja se može raditi u interijeru već od ranog proljeća, a potom posložiti lončanice na prozore bolesničkih soba ili, kada vrijeme dopusti, presaditi u vrt. Ovom se aktivnošću vježbaju koncentracija, strpljivost i pažljivost, a gratifikacija je opipljiva, vidljiva, mirisna i ukusna. Vrtlarenje je aktivnost koja prati godišnja doba zatvarajući krug od sadnje i sjetve, uzgoja, presađivanja, zalijevanja, branja plodova, priprema i konzumiranja hrane. U proljeće se priprema tlo, sije se sjeme u kljajališta, rasađuju i presađuju presadnice. Sadi se cvijeće, povrće, voće, ukrasno bilje, začinsko bilje. Ljeti se zalijeva, oblikuje i podvezuje bilje, plijevi korov, prešaju se biljke za herbarij. U jesen se beru plodovi, skuplja i pohranjuje sjeme. Boravi se na svježem zraku. Uči se o biljnoj svijetu. Tijekom cijele godine, a ponajviše zimi, dok vrt miruje, izrađuju se

artefakti na temu vrta: kućice za korisne kukce, pojilišta za ptice, ladice za čuvanje sjemena, pletene košare za lončanice. Staklenik omogućuje cjelogodišnji rad u vrtu i oko vrta.

4.4. Prva radionica na terapijskom vrtu u Sesvetama

Nakon dva mjeseca radova na uređenju, te otvorenja terapijskog vrta u Sesvetama 10. lipnja 2021. organizirana je i prva radionica na terapijskom vrtu (slika 21.). Okupili su se predstavnici grada Zagreba, ustanova Dnevni centar za rehabilitaciju djece i mladeži “Mali dom – Zagreb”, udruga “CeDePe” – Društvo osoba sa cerebralnom i dječjom paralizom Zagreb i Centar “Novi Jelkovec” – javna ustanova socijalne skrbi.

Korisnici ustanova su u njima prilagođenom i uređenom vrtu po prvi puta mogli saditi začinsko bilje i povrće (slika 22.). Naime, za njih su posebno prilagođene visoke gredice kako bi im pristup bio što jednostavniji i lako dostupan. Korisnici su kroz višeosjetilni park kroz različite osjetne sustave mogli doživjeti (slika 23.i 24.), istražiti i učiti u prostoru koji ih okružuje.

Slika 21: Stručna radionica sa korisnicima

Izvor: Foto arhiva ustanove Mali dom, lipanj 2021.

Slika 22:Upoznavanje korisnika sa sadnjom

Izvor: Foto arhiva ustanove Mali dom lipanj 2021.

Slika 23: Sadnja povrtnih kultura

Izvor: Foto arhiva ustanove Mali dom, lipanj 2021.

Slika 24: Sadnja povrtnih kultura

Izvor: Foto arhiva ustanove Mali dom, lipanj 2021.

U svrhu istraživanja društvene uloge terapijskog vrta za osobe s poteškoćama u razvoju provedeni su intervjui sa stručnjacima koji su sudjelovali u realizaciji i izgradnji prvog „Grdskog vrta za terapijsko vrtlarenje i edukaciju“. Iskazi i analiza iskaza ispitanika nalazi se u sljedećem poglavlju.

4.5. Stavovi stručnjaka o projektu „Gradski vrt za terapijsko vrtlarenje i edukaciju“

U kolovozu 2021., provedeni su intervjui sa stručnjacima koji su sudjelovali u nastajanju i realizaciji projekta „Gradski vrt za terapijsko vrtlarenje i edukaciju“ na području Grada Zagreba.

U razgovoru sa stručnjacima pojašnjen je rad njihovih Ureda, odnosno ustanova i službi. Realizacija projekta ne bi bila moguća bez koordinacije između ureda, službi i ustanova, te tako stručnjakinja iz Dnevnog centra za rehabilitaciju djece i mladeži "Mali dom – Zagreb" ističe da njihova ustanova ima koordinacijsku ulogu u samoj organizaciji korištenja vrtova, te nadodaje da su: „Kao aktivni sudionik stručnjaci iz Malog doma- Zagreb sudjelovali sa svojim idejama i iskustvima u sukreiranju terapijskog vrta u Sesvetama te osmišljavanju raznih radionica i događanja u samom vrtu kako bi se podigla razina dinamike korištenja vrta.“ Sugovornica iz Grdskog ureda za poljoprivredu i šumarstvo ukazuje kako je Ured izradio idejno rješenje te tehničku dokumentaciju s troškovnikom za uređenje i opremanje terapijskog vrta u Sesvetama, te naglašava da je: „Uređenje i opremanje terapijskog vrta u Sesvetama financirano u 100 % iznosu europskim sredstvima i to kroz projekt ProIGreg“ koji se financira iz programa Obzor 2020. Sam cilj projekta je razvijanje produktivne zelene infrastrukture za urbanu obnovu bivših industrijskih područja, gdje osim Grada Zagreba u projektu sudjeluju i gradovi Dortmund, Torino i Ningabo,

te gradovi pratitelji Prag, Cluj, Sofija, Pirej, Zenica te još 21 institucija. Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada je u koordinaciji sa Gradskim uredom za poljoprivredu i šumarstvo te lokalnim partnerima proveo je niz aktivnosti oko planiranja i implementacije terapijskog vrta.

Na pitanje o najvećim problemima/nedostacima terapijskih vrtova, te jesu li zadovoljni projektom jedna od sugovornica odgovara da: „*Projekt traje tek par mjeseci te je za sada vrlo teško definirati nedostatke*“, no ono što je važno istaknuti da Gradski ured za poljoprivredu i šumarstvo svakodnevno zaprima poruke zahvalnosti kao i zadovoljstva korisnika terapijskog vrta, te izjavljuje: „*Jako smo zadovoljni projektom i nadamo se da će se vrt koristiti u budućnosti i da će svojim korisnicima donijeti očekivanu dobrobit.*“ Želja im je da terapijski vrt u Sesvetama inspirira i druge gradove kako bi investirali u takav projekt koji nosi korist najosjetljivijim članovima društva. Druga stručnjakinja daje također pozitivan odgovor: „*Dosadašnja iskustva pokazuju da su korisnici terapijskih vrtova iznimno zadovoljni korištenjem takve infrastrukture tj. samih vrtova što izravno utječe na poboljšanje kvalitete života samih korisnika.*“ Sugovornik iz Zagrebačkog holdinga d.o.o. – podružnica Zrinjevac odgovara: „*Naravno da jesam, bio je to veliki “zalogaj” i veliki izazov. No uspjeli smo na veliko zadovoljstvo nas kao izvođača radova, ali i na zadovoljstvo samih korisnika i svih građana koji će ga posjećivati i koristiti.*“

Na pitanje što su terapijski vrtovi, stručnjakina iz Gradskog ureda za poljoprivredu i šumarstvo odgovara: „*Terapijski vrtovi su posebno dizajnirani vrtovi s ciljem jačanja motoričkih, senzoričkih, kognitivnih, afektivnih, alimentarnih, duhovnih i socijalnih potencijala za skladan život i zdravlje. Terapijski vrtovi i terapijska hortikultura omogućuju svakom ljudskom biću, bez obzira na ograničenja, da radi, stječe nova znanja i opušta se.*“, dok druga stručnjakinja iznosi da terapijski vrtovi predstavljaju osmišljeni prostor za osobe s posebnim potrebama i članove njihovih obitelji, te ustanove koje skrbe o osobama s posebnim potrebama: „*U njima je omogućeno osobama s posebnim potrebama na prilagođenim gredicama te s prilagođenim alatima samostalno uzgajati povrtnu kulturu te začinsko bilje u sigurnom okruženju*“ s obzirom da se u vrtovima koji su predviđeni za uporabu u terapiji moraju zadovoljiti određeni kriteriji kako bi bili pristupačni. Sugovornici su iznijeli i svoje mišljenje o utjecaju terapijskih vrtova na osobe s posebnim potrebama, te je tako stručnjakinja iz Gradskog ureda za poljoprivredu mišljenja da: „*Hortikulturalna terapija pomaže poboljšanju pamćenja, kognitivnim sposobnostima, iniciranju*

zadataka, jezičnim vještinama i socijalizaciji. U tjelesnoj rehabilitaciji, hortikulturna terapija može pomoći u jačanju mišića i poboljšanju koordinacije, ravnoteže i izdržljivosti.“, kao i druga sugovornica: *„Samo postojanje terapijskog vrta omogućava osobama s posebnim potrebama i njihovim obiteljima sudjelovanje u terapijskim aktivnostima koje se zasnivaju na blagotvornom učinku vrtova i vrtlarenja na tjelesno, psihičko, socijalno i duhovno zdravlje djece i mladeži s teškoćama u razvoju te osobama s invaliditetom.*“ Također, terapijski vrtovi omogućavaju osobama s poteškoćama u razvoju i dodatnu socijalizaciju i mogućnosti komunikacije sa drugim osobama kao i samo zadovoljstvo da vide rezultate svog rada.

Na pitanje koji su ciljevi/planovi za budućnost terapijskih vrtova, te kako vide njihov razvoj sugovornica iz Dnevnog centra za rehabilitaciju djece i mladeži "Mali dom – Zagreb" ističe: *„Važno je napomenuti da se projekti terapijskih vrtova trebaju razvijati te trebaju postati masovniji kako bi bili što dostupniji ciljanoj populaciji osoba sa posebnim potrebama i članovima njihovih obitelji.*“ Sugovornica je također izjavila da brojnost terapijskih vrtova ovisi o materijalnim sredstvima samih lokalnih zajednica i razinom osvještenosti o samoj problematici. Budućnost terapijskih vrtova treba gledati kroz prizmu masovnosti i dostupnosti te kroz integraciju u urbane gradske vrtove kako bi se osigurala što veća razina senzibilizacije lokalne zajednice na probleme osoba s posebnim potrebama i invaliditetom, što više osigurala interakcija i socijalizacija u lokalnoj zajednici prema navedenim skupinama. Druga stručnjakinja odgovara: *„Želja nam je da se terapijski vrt maksimalno koristi te da se na njemu održavaju različite radionice i predstave namijenjene osjetljivoj skupini građana.*“, te je ukazala da se terapijski vrt već sada pokazao kao primjer dobre prakse. Upravo zato Grad Zagreb ima u planu urediti znatno veći terapijski vrt na površini od 2 ha i to u naselju Borovje. S obzirom na iznesena mišljenja, izjave i odgovore u intervjuima sa stručnjacima vidljivo je da su se svi složili da je projekt uspješan i pozitivno prihvaćen od strane korisnika i za sada su zadovoljni rezultatima. Jedna od sugovornica smatra da je projekt koji pomaže najslabijima ujedno i kohezivni faktor za čitavo društvo, te da je potrebno je iskoristiti „platformu“ terapijskog vrta za okupljanje djece i odraslih sa poteškoćama u razvoju i drugih članova društva kako bi se povezali i riješili eventualnih strahova i predrasuda, dok je stručnjakinja Dnevnog centra za rehabilitaciju djece i mladeži "Mali dom – Zagreb" nadodala da: *„Dosadašnja iskustva pokazuju da su korisnici terapijskih vrtova iznimno zadovoljni korištenjem takve infrastrukture tj. samih vrtova što izravno utječe na poboljšanje kvalitete života samih korisnika.*“

5. ZAKLJUČAK

Terapijski potencijal čovjekove interakcije s biljkama i vrtovima već se desetljećima koristi u razvijenim zemljama Zapada, te je prepoznat u stručnim i znanstvenim časopisima. Hortikluturna terapija osobama s poteškoćama u razvoju nudi razne prednosti uključujući povezivanje s prirodom, društvenu interakciju i učenje novih vještina. Ovisno o bolesti ili stupnju invaliditeta, hortikluturna terapija može pomoći pojedincima da razviju finu motoriku, dublju koncentraciju, izdržljivost, koordinaciju ruku i očiju i osjećaj neovisnosti i kontrole. Ljudi svih razina vještina mogu naučiti uzgajati i njegovati biljke, a vrtovi se mogu dizajnirati tako da budu dostupni svima. Projekt „Gradski vrtovi“ pozitivan su primjer održivog korištenja gradskog zemljišta te poboljšanja kvalitete življenja građana Grada Zagreba u socijalnom, ekonomskom i ekološkom smislu. Urbani vrtovi postali ne samo mjesta za proizvodnju hrane, već mjesta okupljanja, druženja, odmora i edukacije korisnika vrtova.

S obzirom da je od strane građana iz osjetljivih skupina kao i osoba s različitim poteškoćama u razvoju iskazan značajan interes za aktivnosti na vrtu formirala se inicijativa o izgradnji prvog terapijskog vrta odnosno „Gradskog vrta za terapijsko vrtlarenje i edukaciju“ koja je 2021. godine realizirana u Sesvetama. Dosadašnja iskustva pokazuju da su korisnici terapijskih vrtova iznimno zadovoljni korištenjem takve infrastrukture, odnosno samih vrtova.

U radu su provedeni intervjui s predstavnicima Gradskog ureda za poljoprivredu i šumarstvo, Gradskog ureda za strategijsko planiranje i razvoj Grada, Zagrebačkog holdinga d.o.o. – podružnice Zrinjevac i Dnevnog centra za rehabilitaciju djece i mladeži “Mali dom – Zagreb” koji su sudjelovali u realizaciji terapijskog vrta. Analizom odgovora ispitanika može se zaključiti da je društveni značaj najvažnija funkcija ovog projekta, te da terapijski vrtovi omogućavaju osobama s poteškoćama u razvoju dodatnu socijalizaciju i mogućnosti komunikacije sa drugim osobama što pozitivno utječu na njihovo tjelesno, psihičko, socijalno i duhovno zdravlje. Terapijski vrtovi i terapijska hortikultura omogućuju svakom ljudskom biću, bez obzira na ograničenja, da radi, stječe nova znanja i opušta se. Terapijski učinak vrtova kao i samo vrtlarenje ujediniuju raznovrsne prakse za življenje „dobrog života“. Stoga je potrebno pronalaziti načine osnaživanja i podrške osobama s invaliditetom kako bi prepoznavali vlastite potencijale i više se integrirali u život zajednice.

Svaki novim realiziranim terapijskim vrtom, ne samo u Gradu Zagrebu već i cijeloj Republici Hrvatskoj osigurala bi se sve veća razina senzibilizacije lokalne zajednice na probleme osoba s

poteškoćama u razvoju te osigurala i interakcija i socijalizacija u lokalnoj zajednici prema ovoj najosjetljivijoj skupini građana. Također, s povećanjem broja terapijskih vrtova utjecalo bi se i na mogućnost stjecanja zvanja hortikulturnog terapeuta.

6. LITERATURA

Knjige i članci:

1. Božičković Kričković, B. (2020): Urbano vrtlarstvo u Gradu Zagrebu, Specijalistički rad, Centar za poslijediplomske studije Sveučilišta u Zagrebu
2. Dadić, M. i sur (2018): Hrana u zdravlju i bolesti, Znanstveno stručni časopis za nutricionizam i dijetetiku Vol. Specijalno izdanje No 10. Štamparovi dani, 2018., str. 64 - 66 https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=319128
3. Dujmović, J. (2016). Terapijski vrtovi i terapijska hortikultura kao intervencija u zdravlju. Socijalna psihijatrija, 44 (1), 0-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/159031>
4. Giddens, A., (2007): Sociologija, Zagreb, Nakladni zavod Globus.
5. Interni podaci Gradskog ureda za poljoprivredu i šumarstvo Grada Zagreba
6. Kuharić, D., Grgić, M. i Ranogajec, Lj. (2010). Hortikulturalna terapija – teorijske postavke i primjena u praksi. Ekonomski vjesnik, XXIII (2), 515-522. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/63480>
7. Leutar, I., Penava, T. i Marković, N. (2014). Uključenost osoba s invaliditetom u zajednicu. Socijalne teme, 1 (1), 89-114. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177568>
8. Mrakužić, B. (2018): Zagreb, Gradski vrtovi, Epoha zdravlja, str. 3-6. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/192719>
9. Mrakužić, B., Božičković Kričković, B. i Škreblin, N. (2015). Zagreb: Gradski vrtovi. Epoha zdravlja, 8 (1), 10-10. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/151394>
10. Mrakužić, B. (2017): Gradski vrt za terapijsko vrtlarjenje i edukaciju, specijalistički rad, Centar za poslijediplomske studije Sveučilišta u Zagrebu,
11. Podaci projektno – tehničke službe, Zagrebački holding d.o.o. – Podružnica Zrinjevac, vlastita arhiva Gradskog ureda za poljoprivredu i šumarstvo

Zakoni i propisi:

1. Pravilnik o sustavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima (Narodne novine, 79/2014., 110/2014., čl. 28-40) https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_79_1477.html (pristupljeno 27.09.2021)
2. Zakon o potvrđivanju konvencije o pravima osoba s invaliditetom i fakultativnog protokola uz konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine, 6/2007) <https://narodne-novine.nn.hr/eli/medunarodni/2007/6/80> (pristupljeno 08.08.2021.)
3. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (Narodne novine, 76/2014.) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_76_1414.html (pristupljeno 27.09.2021)

Internet izvori/mrežne stranice:

1. Definicija urbana poljoprivreda, Dostupno na: <https://hr.tax-definition.org/83452-urban-agriculture> (pristupljeno 20.09.2021)
2. Gradska uprava Grada Zagreba, Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/gradska-uprava/106851> (pristupljeno 21.07.2021.)
3. Kad je vrt terapija, Dostupno na: <https://h-alter.org/planet-zemlja/kad-je-vrt-terapija/> (pristupljeno 21.07.2021.)
4. Organizacija Gradskih vrtova, Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/o-projektu/84060> (pristupljeno 08.08.2021.)
5. Sensory gardens – planing, Dostupno na: <https://www.sensorytrust.org.uk/resources/guidance/sensory-gardens-planning> (pristupljeno 21.07.2021.)
6. Službeni glasnik Grada Zagreba br.: 9/13 i 25/13 Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/propisi/157613> (pristupljeno 21.07.2021.)
7. Što je vođenje intervjua? Dostupno na: <https://www.nakladaslap.com/public/docs/knjige/inter%201.pdf> (pristupljeno 20.09.2021.)

8. Značenje intervjua, Dostupno na: <https://nsp-ie.org/entrevista-1097> (pristupljeno 27.09.2021)

7. PRILOZI

Prilog 1. Transkript intervjuja sa stručnjacima

Gradski ured za poljoprivredu i šumarstvo

Avenija Dubrovnik 12/IV

10 020 Zagreb

Šifra stručnjaka: S1, dipl.ing.agr., univ.spec.

Molim Vas da ukratko predstavite svoju organizaciju/odjel/ odnosno službu u nekoliko rečenica (osnivanje, glavna djelatnost i aktivnosti od osnutka)

Gradski ured za poljoprivredu i šumarstvo obavlja poslove koji se odnose na: poljoprivredu, unapređivanje i razvoj poljoprivrede, poljoprivredno zemljište, poslove u vezi s održavanjem, raspolaganjem i korištenjem poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države, šumarstvo i šume, mjere i aktivnosti zaštite poljoprivrednog zemljišta, šuma i šumskog zemljišta, mjere održivog razvoja poljoprivrede, šumarstva i ruralnog prostora, lovstvo, stočarstvo i veterinarstvo, zaštitu životinja, poticanje i potpore programima i projektima udruga u području zaštite životinja, poljoprivrede, šumarstva i lovstva, nadzor nad provođenjem odluka o agrotehničkim mjerama i mjerama za uređivanje i održavanje poljoprivrednih rudina (poljoprivredni redari), te na druge poslove koji su mu stavljeni u nadležnost.

Što smatrate pod pojmom terapijski vrtovi?

Terapijski vrtovi su posebno dizajnirani vrtovi s ciljem jačanja motoričkih, senzoričkih, kognitivnih, afektivnih, alimentarnih, duhovnih i socijalnih potencijala za skladan život i zdravlje. Terapijski vrtovi i terapijska hortikultura omogućuju svakom ljudskom biću, bez obzira na ograničenja, da radi, stječe nova znanja i opušta se.

Na koji način Vaša organizacija/odjel/služba sudjeluje u radu terapijskih vrtova u gradu Zagrebu? Molim, opišite aktivnosti.

Ured je izradio idejno rješenje te tehničku dokumentaciju s troškovnikom za uređenje i opremanje terapijskog vrta u Sesvetama. Uređenje i opremanje terapijskog vrta u Sesvetama financirano je u 100 % iznosu europskim sredstvima i to kroz projekt ProIGIreg. Terapijski vrt Sesvete službeno

je otvoren 08.05.2021. g. te je od tada u funkciji terapijskog vrtlarenja kao i različitih događanja koja se njemu organiziraju. Vrt koristi Ustanova „Mali dom“, Ustanova neovisnog življenja Novi Jelkovec i Udruga cedepe. Također, vrt posjećuju i uživaju u njegovim blagodatima i sve ostale zainteresirane osobe s invaliditetom kao i roditelji s djecom s poteškoćama u razvoju. Grad Zagreb se brine i o financijskoj održivosti projekta te skrbi o komunalnom redu i svim tehničkim zahtjevima na vrtu.

Prema Vašem mišljenju, kako terapijski vrtovi utječu na osobe s posebnim potrebama? Postoji li neki vidljivi pomak/učinak rada na vrtu na korisnike vrtova? Molim, opišite Vaše dojmove/osvrt.

Hortikultura terapija pomaže poboljšanju pamćenja, kognitivnim sposobnostima, iniciranju zadataka, jezičnim vještinama i socijalizaciji. U tjelesnoj rehabilitaciji, hortikultura terapija može pomoći u jačanju mišića i poboljšanju koordinacije, ravnoteže i izdržljivosti. U strukovnim hortikulturnim terapijskim postavkama ljudi uče samostalno raditi, riješiti problem i slijediti upute.

Koji su najveći problemi/ nedostaci terapijskih vrtova? Jeste li zadovoljni ovim projektom?
Projekt traje tek par mjeseci te je za sada vrlo teško definirati nedostatke.

Svakodnevno zaprimamo poruke zahvalnosti kao i zadovoljstva korisnika terapijskog vrta, a to nas naravno čini zadovoljnim jer imamo priliku sudjelovati u jednom tako plemenitom projektu.

Koji su ciljevi/planovi za budućnost terapijskih vrtova? Kako vidite njihov razvoj?

Želja nam je da se terapijski vrt maksimalno koristi te da se na njemu održavaju različite radionice i predstave namijenjene osjetljivoj skupini građana.

Postoji li suradnja s ostalim terapijskim vrtovima? Ili ostalim vrtovima na području grada Zagreba/ostalnih gradova?

Da, naravno. Prilikom uzrade same ideje surađivali smo s Uredom za strategijsko planiranje i razvoj Grada, Uredom za upravljanje imovinom Grada, Zrinjvcem, ustanovom “Mali dom”, Ustanovom neovisnog življenja – Novi Jelkovec, Agronomskim fakultetom i dr. Grad Zagreb ima 14 gradskih vrtova u raznim gradskim četvrtima te nam je namjera njihove korisnike uključiti u aktivnosti terapijskog vrta .

Imate li neki komentar ili želite li još nešto istaknuti vezano za temu terapijskih vrtova i/ili korisnika?

Obzirom da se terapijski vrt već sada pokazao kao primjer dobre prakse Grad Zagreb ima u planu urediti znatno veći terapijski vrt na površini od 2 ha i to u naselju Borovje.

Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada

Ulica republike Austrije 18

10 000 Zagreb

Šifra stručnjaka: S2, dipl.ing.arh.

Molim Vas da ukratko predstavite svoju organizaciju/odjel/ odnosno službu u nekoliko rečenica (osnivanje, glavna djelatnost i aktivnosti od osnutka).

Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada obavlja poslove koji se odnose na: predlaganje, pripremu i izradu strategijskih odluka i planova o razvoju Grada, poslove nositelja izrade Strategije razvoja Urbane aglomeracije Zagreb, sudjelovanje u pripremi i provedbi razvojnih projekata Grada, poslove predlaganja partnerskih projekata s regijama i drugim subjektima, prezentacije projekata, suradnje sa znanstvenim institucijama u vezi s koncepcijom razvoja Grada, postupak izrade i donošenja razvojnih prostornih planova planova, utvrđenje strategijskog interesa Grada u vezi sa strateškim i drugim razvojnim projektima, vođenje infrastrukture prostornih podataka i drugih podataka od interesa za strategijsko planiranje razvoja Grada, poslovne statistike, te na druge poslove koji su mu stavljeni u nadležnost.

Na koji način Vaša organizacija/odjel/služba sudjeluje u radu terapijskih vrtova u gradu Zagrebu? Molim, opišite aktivnosti.

Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada u ime Grada Zagreba koordinira projekt proGIreg koji se financira iz programa Obzor 2020. Cilj projekta je razvijanje produktivne zelene infrastrukture za urbanu obnovu bivših industrijskih područja. U slučaju Zagreba radi se o području bivše tvornice Sljeme u Sesvetama. Osim Grada Zagreba u projektu sudjeluju i gradovi Dortmund, Torino i Ningabo, te gradovi pratitelji Prag, Cluj, Sofija, Pirej, Zenica te još 21 institucija. Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada je u koordinaciji sa Gradskim

uredom za poljoprivredu i šumarstvo te lokalnim partnerima proveo aktivnosti oko planiranja i implementacije terapijskog vrta.

Koji su najveći problemi/ nedostaci terapijskih vrtova? Jeste li zadovoljni ovim projektom?

Jako smo zadovoljni projektom i nadamo se da će se vrt koristiti u budućnosti i da će svojim korisnicima donjeti očekivanu dobrobit, kao i da će terapijski vrt inspirirati druge gradove da investiraju u takav projekt koji nosi korist najosjetljivijim članovima društva. Ta očekivana dobrobit je bila glavna pokretačka snaga koja nas je motivirala da savladamo sve prepreke na putu implementacije.

Imate li neki komentar ili želite li još nešto istaknuti vezano za temu terapijskih vrtova i/ili korisnika?

Smatram da je projekt koji pomaže najslabijima ujedno i kohezivni faktor za čitavo društvo. Potrebno je iskoristiti „platformu“ terapijskog vrta za okupljanje djece i odraslih sa poteškoćama u razvoju i drugih članova društva kako bi se povezali i riješili eventualnih strahova i predrasuda.

Zagrebački holding d.o.o. – podružnica Zrinjevac

Remetinečka cesta 15

10 020 Zagreb

Šifra stručnjaka: S3, dipl.ing.agr..

Molim Vas da ukratko predstavite svoju organizaciju/odjel/ odnosno službu u nekoliko rečenica (osnivanje, glavna djelatnost i aktivnosti od osnutka)

Teško je reći ukratko, što to sve radi Zrinjevac. No u kratkim crtama projektira, uređuje i održava javne i ostale zelene površine, dječja igrališta, športske i rekreacijske objekte. Bavi se proizvodnjom i prodajom na veliko i malo sadnica drveća, grmlja i voća, lončanicai i rezanog cvijeća, lukovica i travnog sjemena, vrtno zemlje, komposta, vrtnog pribora, strojeva i alata te opreme za perivoje, trgove, dječja igrališta, športske i rekreacijske objekte. Podružnica također ima dugogodišnju tradiciju uređenja privatnih prostora, banaka, javnih ustanova kao i dekoracije prostora za razna kulturna, sportska, religijska, sajamska i ostala

dogaćanja. Ono u što sam uvjeren da nas svi prepoznaju je organizacija međunarodne vrtne izložbe Floraart.

Na koji način Vaša organizacija/odjel/sluzba sudjeluje u radu terapijskih vrtova u gradu Zagrebu? Molim, opišite aktivnosti.

Da, odradili smo poprilično zahtjevan posao, borili se sa vremenskim neprilikama, nekako nas je stalno pratila kiša i otežavala nam izvođenje radova a rokovi su bili kratki. Kroz nekih dva mjeseca uredili smo zemljište koje je bilo potpuno zakorovljeno i obraslo višegodišnjim grmolikim raslinjem. Nasipali 390 m³ zemlje, izgradili betonske stupove za postavljanje žičane ograde, izbušili smo bunar promjera 2 m i dubine 15 m. Izradili smo i sustav za navodnjavanje. Postavili smo vrtne sjenice, drvene kućice za odlaganje alata. Izgradili smo senzorički dio vrta, povišene gredice, izgradili smo pristupne puteve i rampe. Postavili smo klupe sa stolovima, montirali povišene stolove za sadnju i sjetvu, postavili smo 18 klupa. Posadili smo razno drveće i grmlje, voće, povrće. ljekovito bilje, cvjetnjak, te posadili travnjak. Postavili smo i kemijske WC kabine, kompostere, tankove za vodu, ručne pumpe. Uglavnom odradili smo sve što je bilo predviđeno.

Jeste li zadovoljni ovim projektom?

Naravno da jesam, bio je to veliki “zalogaj” i veliki izazov. No uspjeli smo na veliko zadovoljstvo nas kao izvođača radova, ali i na zadovoljstvo samih korisnika i svih građana koji će ga posjećivati i koristiti. Da ne zaboravim i dalje ćemo raditi na tom vrtu i upotpuniti ga dodatnim sadržajima u skladu sa iskazanim potrebama.

“Mali dom – Zagreb” - Dnevni centar za rehabilitaciju djece i mladeži

Baštijanova 1D

10000 Zagreb

Šifra stručnjaka: S4, mag.soc.ped.

Molim Vas da ukratko predstavite svoju organizaciju/odjel/ odnosno službu u nekoliko rečenica (osnivanje, glavna djelatnost i aktivnosti od osnutka)

Mali dom - Zagreb je ustanova posvećena ostvarenju što ispunjenijeg i sadržajnijeg života djece s višestrukim teškoćama i oštećenjem vida tako što u poticajnom i pozitivnom okruženju pruža

usluge koje potiču razvoj sposobnosti svakog djeteta s ciljem njegovog samoostvarenja. Djelujemo kao dnevni centar za rehabilitaciju djece i mladeži. Trenutno je u programu Malog doma uključeno stotinjak djece s oštećenjem vida i dodatnim utjecajnim teškoćama u razvoju od njihova rođenja do 21. godine. Naš stručni tim čine edukacijski rehabilitatori, fizioterapeuti, radni terapeuti, kineziterapeut, socijalni radnik i psiholog. Uz njih tim čine još socijalni radnik, logopedinja osposobljena za provedbu alternativne komunikacije te kineziterapeut, koji je uveo i rad s terapijskim psom kod djece s teškim višestrukim oštećenjima.

Što smatrate pod pojmom terapijski vrtovi?

Terapijski vrtovi predstavljaju osmišljeni prostor za osobe s posebnim potrebama i članove njihovih obitelji, te ustanove koje skrbe o osobama s posebnim potrebama. U njima je omogućeno osobama s posebnim potrebama na prilagođenim gredicama te s prilagođenim alatima samostalno uzgajati povrtne kulture te začinsko bilje u sigurnom okruženju.

Na koji način Vaša organizacija/odjel/sluzba sudjeluje u radu terapijskih vrtova u gradu Zagrebu? Molim, opišite aktivnosti.

Dnevni centar za rehabilitaciju djece i mladeži "Mali dom – Zagreb" ima koordinacijsku ulogu u samoj organizaciji korištenja vrtova od strane „Ce.De.Pe“- a , ustanove "Novi Jelkovec" i roditelja i djece korisnika usluga Malog doma – Zagreb. Kao aktivni sudionik stručnjaci iz Malog doma- Zagreb su sudjelovali svojim idejama i iskustvima u sukreiranju terapijskog vrta u sesvetama te osmišljavanju raznih radionica i događanja u samom vrtu kako bi se podigla razina dinamike korištenja vrta.

Prema Vašem mišljenju, kako terapijski vrtovi utječu na osobe s posebnim potrebama? Postoji li neki vidljivi pomak/učinak rada na vrtu na korisnike vrtova? Molim, opišite Vaše dojmove/osvrt.

Samo postojanje terapijskog vrta omogućava osobama s posebnim potrebama i njihovim obiteljima sudjelovanje u terapijskim aktivnostima koje se zasnivaju na blagotvornom učinku vrtova i vrtlarenja na tjelesno, psihičko, socijalno i duhovno zdravlje djeci i mladeži s teškoćama u razvoju te osobama s invaliditetom, ali i svim drugim članovima zajednice, omogućava im

dodatnu socijalizaciju i mogućnosti komunikacije sa drugim osobama kao i samo zadovoljstvo da vide rezultate svog rada.

Koji su najveći problemi/ nedostaci terapijskih vrtova? Jeste li zadovoljni ovim projektom?

Naravno, kao i u svakom području postoji mogućnost unaprijeđenja usluga tj. obogaćivanje prostora koje se najbolje očituje kroz samo iskustvo korištenja vrtova. Budući da je ovo mlad projekt koji je tek počeo zaživljavati rano je još govoriti o nadogradnjama koje će sigurno biti potrebne.

Koji su ciljevi/planovi za budućnost terapijskih vrtova? Kako vidite njihov razvoj?

Važno je napomenuti da se projekti terapijskih vrtova trebaju razvijati te trebaju postati masovniji kako bi bili što dostupniji ciljanoj populaciji osoba sa posebnim potrebama i članovima njihovih obitelji. Naravno da to ovisi o materijalnim sredstvima samih lokalnih zajednica i razinom osvještenosti o samoj problematici. Budućnost terapijskih vrtova treba gledati kroz prizmu masovnosti i dostupnosti te kroz integraciju u urbane gradske vrtove kako bi se osigurala što veća razina senzibilizacije lokalne zajednice na probleme osoba s posebnim potrebama i invaliditetom, što više osigurala interakcija i socijalizacija u lokalnoj zajednici prema navedenim skupinama.

Postoji li suradnja s ostalim terapijskim vrtovima? Ili ostalim vrtovima na području grada Zagreba/ostalnih gradova?

Konkretan primjer terapijskih vrtova u Sesvetama je da je taj vrt produkt EU projekta proGReg - produktivna zelena infrastruktura za postindustrijsku urbanu obnovu uključuje gradove Dortmund, Torino, Ningbo i Zagreb.

Imate li neki komentar ili želite li još nešto istaknuti vezano za temu terapijskih vrtova i/ili korisnika?

Dosadašnja iskustva pokazuju da su korisnici terapijskih vrtova iznimno zadovoljni korištenjem takve infrastrukture tj. samih vrtova što izravno utječe na poboljšanje kvalitete života samih korisnika.

8. SAŽETAK

U radu je prikazan razvoj prvog terapijskog vrta na primjeru terapijskog vrta Grada Zagreba. Terapijski vrt predstavlja jedan od modela implementacije osoba s poteškoćama u razvoju u društvo i podršku psihosocijalnom funkcioniranju tih osoba. Metodološku osnovu rada čine intervjui s osobama koji su sudjelovali u realizaciji terapijskog vrta i predstavnicom korisnika vrta. Ispitanici ističu važnost društvene uloge terapijskog vrta za osobe s poteškoćama u razvoju i javnost, općenito. Postojanje terapijskog vrta omogućava osobama s poteškoćama u razvoju ili invaliditetom i njihovim obiteljima sudjelovanje u terapijskim aktivnostima koje se zasnivaju na blagotvornom učinku vrtova i vrtlarenja na tjelesno, psihičko, socijalno i duhovno zdravlje.

Ključne riječi: terapijski vrt, osobe s poteškoćama u razvoju, Grad Zagreb.